Eestikeelsele õppele ülemineku seiresüsteem

Seire eesmärk ja osa ülemineku juhtimisel

Eestikeelsele õppele ülemineku (EHÜ) eesmärk on **tagada kõigile lastele ja noortele** olenemata nende emakeelest **võrdsed võimalused omandada** kvaliteetne **eestikeelne haridus.** See loob **haridustee jätkamiseks, tööturul** oma koha leidmiseks ning **ühise info- ja väärtusruumi kujunemiseks** paremad eeldused. Pikas vaates suurendab üleminek **Eesti ühiskonna sidusust** ning aitab vähendada hariduslikku ja sotsiaal-majanduslikku segregatsiooni.

Üleminek puudutab korraga lasteaialapsi, õpilasi, õpetajaid, haridusasutuste juhte ja pidajaid ning tugisüsteeme. Seetõttu tuleb reformi edenemise hindamiseks jälgida peale eesti keele oskuse ja õppeainetes saavutatud tulemuste ka muud. Tarvis on vaadata **tervikpilti**: kuidas arenevad õpilaste oskused ja teadmised, milline on nende õpimotivatsioon ning kas õpetajatel ja haridusasutustel on eestikeelse õppe korraldamiseks vajalikud oskused, tingimused ja tugi.

EHÜ **seiresüsteemi eesmärk** on koondada eri allikatest pärinevad andmed ja muu asjakohane teave tervikuks, et jälgida ülemineku kulgu, analüüsida tulemuste ja neid kujundavate tegurite seoseid, märgata kitsaskohti ning hinnata rakendatud toetusmeetmete toimivust.

Seiretulemusi kasutatakse haridusasutuse, haridusasutuse pidaja ja riigi tasandil. Haridusasutuse ja selle pidaja tasandil annavad tulemused aluse vajaliku toe ja edasiste tegevuste kavandamiseks ning riigi tasandil reformi edenemise hindamiseks ja poliitika kujundamiseks. Vajaduse korral vaadatakse tulemusi ka maakonniti, kui piirkonna olukorra mõistmiseks ei piisa Eesti või kohaliku omavalitsuse kui haridusasutuse pidaja taseme näitajatest. Eriti oluline on maakondlik vaade Ida-Virumaal, kus eestikeelset keskkonda on vähem, kokkupuude eesti keelt kõnelevate eakaaslastega piiratum ja nõutava eesti keele oskusega õpetajaid napib.

Seiresüsteemi ei ole vaja üksnes eestikeelsele õppele ülemineku juhtimiseks. Eesti keelest erineva emakeele või mitme kodukeelega õpilased jäävad Eesti haridussüsteemi ka pärast seda, kui üleminek on lõppenud. Seire käigus koondatavate andmete abil on võimalik **kujundada õpetaja- ja keelepoliitikat** ning **alus-, üld-, kutse- ja kõrghariduspoliitikat**. Eri valdkondade andmed ja näitajad peavad moodustama terviku, et jälgida õpilaste arengut ja võrrelda haridusasutuste olukorda ühtsetel alustel.

Olulised terminid

Üleminekukool või -lasteaed – haridusasutus, kus enne eestikeelsele õppele ülemineku algust 1. septembril 2024 toimus õpe täielikult või osaliselt eesti keelest erinevas keeles (valdavalt vene keeles) ning kus üleminek eesti õppekeelele on muutnud suurel määral õppekorraldust, tunnikeelt ja haridusasutuse keelekeskkonda.

Eesti keelest erineva või mitme emakeelega õppija – seires kasutatav koondtermin õppija kohta, kelle emakeel ei ole eesti keel või kelle puhul on Eesti hariduse infosüsteemi (EHIS) märgitud lisaks eesti keelele ka muu ema- ja/või kodukeel.

Uussisserändajast õppija – välisriigist Eestisse elama asunud õppija, kes on Eestis elanud või Eesti haridussüsteemis õppinud lühikest aega (kuni neli aastat) ning võib vajada kohandatud tuge eesti keele õppimisel ja Eesti haridussüsteemiga kohanemisel.

Seire sihtrühmad

Seiret tehakse alus-, põhi- ja kutseharidust omandavate eesti keelest erineva või mitme emakeelega laste ja noorte kohta. Fookuses on seejuures üleminekukoolid ja lasteaiad. Seiratakse **kõiki eesti keelest erineva või mitme emakeelega lapsi ja noori** olenemata sellest, millises haridusasutuses nad õpivad. Seetõttu vaadeldakse üleminekuasutuste kõrval ka haridusasutusi, kus õpe toimus eesti keeles juba enne üleminekureformi. Need asutused annavad ühtlasi vajaliku võrdlustausta, mis aitab hinnata, millised muutused võivad olla seotud eestikeelsele õppele üleminekuga ja millised iseloomustavad haridussüsteemi laiemalt.

Uussisserändajaist õppijaid käsitletakse seires eraldi. Neid toetatakse ja jälgitakse ka pärast eestikeelsele õppele ülemineku lõppu. Nimelt saabub Eestisse endiselt lapsi ja noori, kes alustavad siin õpinguid, oskamata eesti keelt või osates seda vähe.

Seiratavad valdkonnad

Seire käigus jälgitakse õpilaste arengut ja ülemineku elluviimist kujundavaid tingimusi. Seiratavad näitajad on:

- õpilaste eesti keele oskus ja selle areng;
- õpilaste aineteadmised ja -oskused;
- õpimotivatsioon ja õpistrateegiad;
- õpetajate kvalifikatsioon, eesti keele oskus ja professionaalne areng;
- haridusasutuse keelekeskkond;
- õppijatele, õpetajatele ja haridusasutustele suunatud toetusmeetmete, sealhulgas nõustamise, koolituste, keeleõppe ja õppevara toetuste rakendamine ja kasutamine.

Pikas vaates aitab seire hinnata, kas tänu üleminekule vähenevad hariduslõhe ja keelepõhine segregatsioon ning paranevad eesti keele oskus, selle kasutamine ja maine.

Andmed ja aegread

Seires kasutatakse eelkõige registrite ja uuringute andmeid, tasemetööde ja eksamite tulemusi ning üleminekut toetavate meetmete rakendamist ja kasutamist iseloomustavaid andmeid. Seire on korraldatud õppeaasta rütmi järgi. Enamik andmeid laekub ja enamikku näitajaid uuendatakse kord aastas. Õpetajate kvalifikatsiooni ning koolituste ja metoodilise toe andmeid uuendatakse õppeaasta jooksul mitu korda. Registriandmete puhul kasutatakse igal õppeaastal ühel ja samal ajal fikseeritud seisu ning enne andmete kasutamist kontrollitakse nende kvaliteeti ja võrreldavust.

Olemasolevate andmete põhjal koostatakse võimaluse korral aegread alates 2023. aastast, et jälgida õpilaste ja haridusasutuste arengut enne ülemineku algust ja selle jooksul. Aegread võimaldavad jälgida nii eri tasanditel toimuvaid muutusi kui ka samade aastakäikude õpilaste arengut haridustee jooksul. Aegridu koostades ja tõlgendades arvestatakse andmete kättesaadavuse, kvaliteedi ja võrreldavuse ning testide, sihttasemete ja metoodika muutustega. Andmete laekumise järgi koostatakse õppeaasta jooksul valdkondlikud vahearuanded. Õppeaastat kokkuvõttev lõpparuanne valmib hiljemalt augustis. Selles esitatakse vahearuannete tulemused ja tuuakse esile nendevahelised seosed. Lõpparuande põhjal hinnatakse ülemineku edenemist ning kavandatakse tegevusi ja vajalikku tuge.

Seiretulemuste kasutamine

Seiretulemused aitavad:

- jälgida õpilaste arengut, analüüsida seda mõjutavaid tegureid ning hinnata toevajadust;
- märgata haridusasutuste sarnaseid probleeme ja kavandada sobivat tuge;
- hinnata ülemineku edenemist ja rakendatud toetusmeetmete tulemuslikkust;
- toetada õpetaja-, keele- ja hariduspoliitika kujundamist.

Seiretulemusi tõlgendades vaadatakse näitajaid koos ning arvestatakse õpilaste ja haridusasutuste taustaga. Üksiknäitaja põhjal ei ole võimalik anda olukorrale lõplikku hinnangut ega saada teada probleemi põhjust. Haridusasutuse tulemusi võrreldakse eelkõige tema enda varasemate tulemustega, et hinnata, kas õpilaste areng ja nende õpitulemuste paranemine on olnud järjepidev. Seirenäitajaid võrreldakse ka Eesti keskmisest lähtuvate sihttasemetega. Sihttasemed annavad üldise võrdlusaluse, kuid nende saavutamine ei ole iga haridusasutuse jaoks eraldiseisev eesmärk – keskmise puhul jääb osa asutusi paratamatult sellest kõrgemale ja osa madalamale. Seire eesmärk ei ole koostada haridusasutuste paremusjärjestust, vaid anda otsuste tegemiseks usaldusväärne ja andmepõhine alus, tuua esile tähelepanu vajavad valdkonnad ning aidata suunata tuge sinna, kus seda kõige enam vaj

EESTIKEELSELE ÕPPELE ÜLEMINEKU SEIRESÜSTEEM

Õppija arengust tervikpildi ja toevajaduse väljaselgitamiseni

Miks seiret vaja on?

- Saada tervikpilt eestikeelsele õppele ülemineku edenemisest.
- Jälgida õppija arengut ja haridustee jätkumist.
- Märgata varakult tähelepanu ja tuge vajavaid valdkondi.
- Hinnata tegevuste ja toetusmeetmete rakendamist.
- Toetada andmepõhiste otsuste tegemist eri tasanditel.

Kes on seire keskmes?

Muu või mitme emakeelega õppijad alus-, põhi- ja kutsehariduses.

Üleminekuasutused — põhifookus

Teised haridusasutused — muu või mitme emakeelega õppijad

Mis on seirest kasu?

- Varajane märkamine – võimalikud riskid tulevad aegsasti nähtavale.
- Sihitud tugi – abi saab paremini kavandada ja suunata.
- Paremad otsused – otsused põhinevad eri näitajate koosvaatel.
- Muutuste jälgimine – õppijate areng ja ülemineku edenemine on ajas nähtavad.

KUIDAS SEIRESÜSTEEM TÖÖTAB?

Mis toimub õppija ja tema haridusteega?

- Eesti keele oskus ja selle areng.
- Ainealased teadmised ja oskused.
- Õpimotivatsioon ja õpistrateegiad.
- Haridustee jätkumine.

Keskmes on õppija areng ajas, mitte üksik tulemus.

Mis kujundab tulemusi?

- Õpetajate kvalifikatsioon ja eesti keele oskus.
- Juhtimine ja õppekorraldus.
- Keele- ja õpikeskkond.
- Toetusmeetmete rakendamine.
- Õppija ja tema perekonna taust.
- Andmete kvaliteet ja võrreldavus

Kus näeme tervikpilti?

- Haridusasutustes
- Koolipidaja või kohaliku omavalitsuse tasandil
- Riigi tasandil
- Maakondlikul tasandil

Võrdlus teiste haridusasutustega aitab eristada üleminekuga seotud muutusi üldistest arengusuundumustest.

Kuidas saadud teadmisi kasutame?

- Täpsustame olukorda ja põhjuseid.
- Kavandame tuge ja nõustamist.
- Kohandame toetusmeetmeid.
- Teeme ettepanekuid õpetajatele ja juhtidele seoses toetustega
- Kujundame haridus-, keele- ja õpetajapoliitikat.

FOORITULED NÄITAVAD SEKKUMISVAJADUST HARIDUSASUTUSE TASANDIL

Sekkumisvajaduse määratleme näitajate koosvaate ja haridusasutuse olukorra põhjal.

ROHELINE – areng on oodatud suunas

Näitajad on stabiilsed või paranevad. Jätkame seiret ja toimivaid tegevusi.

KOLLANE – olukord vajab tähelepanu

Muutused või erinevused vajavad täpsustamist. Analüüsime ka teisi näitajaid ja taustategureid.

PUNANE – vajalik on toevajaduse hindamine

Mitme näitaja koosvaade osutab võimalikele riskidele. Selgitame koostöös haridusasutuse ja koolipidajaga välja põhjused ning kavandame vajaliku toe.

ÜHINE EESMÄRK: Iga õppija saab vajalikku tuge, et omandada kvaliteetne eestikeelne haridus, jätkata õpinguid ning avardada oma võimalusi tööturul.